MHKO120007182024	खटला दाखल तारीख : ०९/१०/२०२४
	खटला नोंदणी तारीख : १०/१२/२०२४
	खटला निकाल तारीख :३०/०७/२०२६
	कालावधी : ०१ वर्षे ०९ महिने २१ दिवस

भाग अ*

(न्यायनिर्णयाचे शिर्षक पृष्ठ)

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाव्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (१)]

नि.क्र.१५/ब

प्रथमवर्ग न्यायदंडाधिकारी, गारगोटी यांच्या न्यायालयात,

पिठासिन अधिकारी : श्री. एन. डी. रुद्रभटे

पहिल्या खबरीचा तपशील	अपराध क्र.–०२/२०२४
न्यायनिर्णयाची तारीख	३०/०७/२०२६
प्रकरण क्रमांक	**संक्षिप्त फौजदारी खटला क्र.–३०१/२०२४**
तक्रारकर्ता/अभियोग पक्ष	**महाराष्ट्र शासन** राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर, (फिर्यादी नरेश सदानंद केरकर)
तर्फे प्रतिनिधीत्व करणार	**श्री. डी. ए. बनसोडे** (सुविद्य सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता)
आरोपी	**सदाशिव शंकर रेडेकर** वय– ५३ वर्षे, रा. जकीनपेठ, ता. भुदरगड, जिल्हा– कोल्हापूर.
तर्फे प्रतिनिधीत्व करणार	श्री. एम. पी. पाटील (बचाव पक्षातर्फे सुविद्य विधीज्ञ)

भाग ब*

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाव्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (२)]

गुन्हा घडल्याची तारीख	२२/०९/२०२४
प्रथम खबर अहवालाची तारीख	२२/०९/२०२४
दोषारोपपत्र दाखल झाल्याची तारीख	०९/१२/२०२४
दोषारोप ठेवल्याची तारीख	०४/०७/२०२५
पुरावा आरंभ झाल्याची तारीख	०२/०७/२०२६
प्रकरण न्यायनिवाड्यासाठी राखून ठेवल्याची तारीख	निरंक
न्यायनिवाड्याची तारीख	३०/०७/२०२६
शिक्षा आदेशाची, जर असल्यास, तारीख	निरंक.

आरोपीचा/आरोपींचा तपशील

अ. क्र.	आरोपीचे नाव	अटक तारीख	जामीन मुक्त तारीख	दोषारोपीत गुन्हा	निर्दोष की दोषसिद्ध	ठोठाविलेली शिक्षा	फौ.प्र.सं. चे कलम ४२८ च्या उद्देशासाठी संपरिक्षा अवधित व्यतीत केलेली बंदी अवधी
१.	सदाशिव शंकर रेडेकर	लागू नाही.	०४/०७/२०२५	म.दा.बं.का. चे कलम ६५ (ई), (ब), (क), (फ) अन्वये	निर्दोष	निरंक	निरंक

भाग क*

[फौजदारी नियमावलीच्या सहाव्या प्रकरणातील परिच्छेद क्र. ४४ (३)]

अभियोगपक्ष/बचावपक्ष/न्यायालयीन साक्षीदार यांची यादी

(अ) अभियोग पक्षातर्फे साक्षीदार –

अभियोग साक्षीदार क्र.	साक्षीदाराचे नांव	साक्षीदाराचे स्वरुप
१.	प्रकाश पांडुरंग चव्हाण (नि.क्र.१२)	पंच

(ब) बचावप क्षातर्फे साक्षीदार – निरंक

(क) न्यायालय तर्फे साक्षीदार – निरंक

अभियोग पक्ष/ बचाव पक्ष/न्यायालय निशाणी क्रमांक

(अ) अभियोग पक्षातर्फे निशाणी –

निशाणी क्र.	निशाणीचे वर्णन	कोणत्या साक्षीदारामार्फत सिद्ध केले
१३	पंचनामा	अभियोग पक्ष क्र. १
१०	रासायनिक विश्लेषण अहवाल	लागू नाही

(ब) बचाव पक्षातर्फे निशाणी – निरंक

(क) न्यायालय पक्षातर्फे निशाणी – निरंक

(ड) भौतिक वस्तु –

भौतिक वस्तु/मुद्देमाल क्रमांक	भौतिक वस्तु/मुद्देमाल वर्णन	कोणत्या साक्षीदारामार्फत सिद्ध
निरंक	लागू नाही	लागू नाही

न्यायनिर्णय

[आज दिनांक – ३०/०७/२०२६ रोजी घोषित]

अभियोग पक्षाने आरोपीविरुद्ध **महाराष्ट्र मद्य प्रतिबंधक अधिनियम, १९४९** चे **कलम ६५ (ई), (ब), (क), (फ)** प्रमाणे दोषारोप दाखल केले आहे..

अभियोगपक्षाचे कथन थोडक्यात असे की –

२. वर्दीदार यांना खात्रीशीर अशी बातमी मिळाली की, मौ. जकीनपेठ गावच्या हद्दीतील, ता. भुदरगड येथे आरोपी हा गावठी हातभट्टी दारुची बेकायदेशीररित्या निर्मिती करतो आहे. त्यानुसार मिळालेल्या बातमीच्या अनुषंगाने दोन पंच व इतर रेडींग स्टाफ घेऊन खाजगी वाहनाने घटनास्थळी छापा टाकला, आरोपी हा त्याच्याजवळ गावठी हातभट्टी निर्मिती करण्यासाठी लागणारे साहित्य लावून दारु गाळप करताना मिळून आला. त्याचेकडे एका लोखंडी बॅरेलमध्ये अंदाजे १८० लिटर रसायन, ४ लोखंडी बॅरेलमध्ये अंदाजे १८० लिटर रसायन, २ प्लॅस्टीक बॅरेल त्यात अंदाजे ३०० लिटर रसायन, ४ प्लॅस्टीक घागरी व एक रबरी काळी इन्नर त्यात अंदाजे ३५ लिटर गावठी दारू असा माल स्वतःजवळ बाळगलेल्या स्थितीमध्ये आढळून आला. त्याच्या ताब्यातील सर्व जप्त मुद्देमाल व नाश मुद्देमाल अंदाजे रु.४८,४००/– इतका आहे. त्यापैकी कच्चे रसायन १८० मिलीच्या २ बॉटलमध्ये नमुना पृथःकरणासाठी काढून घेतले. त्यानंतर वर्दीदार यांनी आरोपी हा त्याचे कब्जात बेकायदेशीर गावठी हातभट्टीची दारुची निर्मिती व विक्री करण्याच्या उद्देशाने जवळ बाळगल्याने त्याच्याविरूद्ध गुन्हा नोंद क्र.०२/२०२४ हा नोंदविण्यात आला. सदर गुन्ह्याचा तपास श्री. संदिप विठ्ठल जाधव, निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापूर यांनी केला. त्यांनी साक्षीदारांचे जबाब नोंदविले. तपास पूर्ण झाल्यानंतर आरोपीविरुद्ध महाराष्ट्र दारुबंदी कायदा कलम ६५ (ई), (ब), (क), (फ) प्रमाणे न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल केले.

३. आरोपीविरुद्ध महाराष्ट्र मद्य प्रतिबंधक कायद्याचे कलम ६५ (ई), (ब), (क),

(फ) अन्वयेच्या शिक्षापात्र गुन्ह्यासाठी **नि.क्र.९** वर दोषारोप ठेवला. आरोपीने गुन्हा अमान्य केल्यामुळे त्याच्याविरूद्ध खटला पुढे चालविण्यात आला. अभियोग पक्षाद्वारे केवळ एक पंच तपासण्यात आला. आरोपीविरुद्ध गुन्हादर्शक पुरावा समोर आल्याने आरोपीचे भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ चे कलम ३५१ नुसार निवेदन **नि.क्र.१४** वर नोंदविण्यात आले. आरोपीचा बचाव हा केवळ नकार आहे. आरोपीने त्याच्या बचावार्थ स्वतःला अथवा इतर कोणताही साक्षीदार तपासला नाही, अगर कोणताही कागदोपत्री पुरावा सुद्धा सादर केला नाही. निशाणी १ खालील आदेशाप्रमाणे अभियोग पक्षाचा पुरावा बंद करण्यात आला.

४. अभियोग पक्षाकडून सहाय्यक शासकीय अभियोक्ता श्री. डी. ए. बनसोडे व आरोपीतर्फे त्याचे विद्वान अधिवक्ता श्री. एम. पी. पाटील यांचा युक्तीवाद ऐकला.

५. न्यायालयासमोर उपलब्ध असलेला दोषारोप व त्यास अनुसरून सादर करण्यात आलेल्या पुराव्याच्या अनुषंगाने पुढील बाबी माझ्या विचारार्थ उपस्थित होतात. त्यांवरील माझे निष्कर्ष त्यापुढे येणाऱ्या कारणांस अनुसरून मी खालीलप्रमाणे नोंदविले आहेत.

	विचारार्थ बाबी	**निष्कर्ष**
१.	आरोपी हा दि.२२/०९/२०२४ मौ. देवकेवाडी, ता. भुदरगड गावच्या हद्दीत बेकायदेशीरपणे स्वत:च्या फायद्याकरीता दारुचे कच्चे रसायन जवळ बाळगलेल्या स्थितीत मिळून आला, हे अभियोग पक्षाने सिद्ध केले आहे काय ?	**नकारार्थी**
२.	आदेश काय ?	**अंतिम आदेशाप्रमाणे.**

<u>का र ण मि मां सा</u>

<u>विचारार्थ बाब क्र. १ बाबत : –</u>

६. प्रथमतः अभियोगपक्षास हे सिद्ध करणे अनिवार्य आहे की, आरोपीच्या ताब्यात विधिनिषिद्ध मद्य मिळून आले आणि तद्नंतर अभियोगपक्षास हे सुद्धा सिद्ध करावे लागेल की, आरोपीच्या ताब्यातून मिळून आलेला पदार्थ हा अफू व्यतिरिक्त इतर कोणतेही मादक द्रव्य अथवा भांग आहे. अशा परिस्थितीत जप्ती पंचनामा हा पुराव्यातील महत्वाचा घटक ठरतो.

७. पंचाच्या उपस्थितीत पंचनामा तयार करण्यामागील महत्वाचा उद्देश म्हणजे पोलीसांच्या कारवाईस स्वतंत्र पुष्टी देणे हा आहे. त्यामुळे, अशा प्रसंगी पंचनामा हा अन्वेषणातील महत्वाचा घटक ठरतो. पंच हे केवळ स्वतंत्र साक्षीदार नसून ते पोलीसांच्या कारवाईस व कार्यवाहीस स्वतंत्रपणे पुष्टी देण्याचे काम करतात. त्यामुळे पंचनामा हा पूरक व पुष्टी देणारा दस्त ठरतो. मात्र, तो सिद्ध होणे आवश्यक आहे.

८. अभियोग पक्षास पुढे हेही सिद्ध करावे लागेल की, आरोपीच्या ताब्यातून मिळालेला पदार्थ हा मादक द्रव्य होता. त्यासाठी त्या पदार्थाचे रासायनिक स्वरूप सिद्ध करणे पर्यायाने आवश्यक ठरते. यास्तव, केवळ रासायनिक विश्लेषण हा एकच उपाय आहे.

९. **मद्य प्रतिबंधक कायद्याच्या कलम १०३** पुढीलप्रमाणे उद्धृत करते,

*'**१०३. काही बाबतीत अपराध करण्यात आला आहे असे गृहित धरणे :***

ह्या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदीन्वये चालविलेल्या खटल्यात, तव्दिरूद्ध सिद्ध करण्यात येईपर्यंत आरोपी व्यक्तीने, जे जवळ बाळगण्याबद्दल त्यास समाधानकारक रितीने कारण दाखविता येत नाही असे कोणतेही मादक द्रव्य, भांग, मोहाची फुले किंवा काकवी याबाबत अथवा अशी कोणतीही दारू गाळण्याची भट्टी, भांडी, साधने किंवा उपकरणे याबाबत (अथवा कोणतेही मादक द्रव्य तयार करण्यासाठी ज्यांच्यावर कोणतीही प्रक्रिया करण्यात आली आहे) किंवा ज्यापासून एखादे मादक द्रव्य तयार करण्यात आले आहे असे कोणतेही साहित्य याबाबत ह्या अधिनियमाखालील अपराध केला आहे असे

अधिक पुराव्यावाचून गृहित धरण्यात येईल. '

१०. अपराधिक न्यायशास्त्राप्रमाणे आरोपीवरील अपराध शंकेच्या पलीकडे जावून शाबीत करण्याची सर्वस्वी जबाबदारी अभियोग पक्षावर आहे. अभियोग पक्षातर्फे सादर करण्यात आलेल्या पुराव्यामध्ये एखादी शंका अथवा संशय निर्माण झाल्यास सदर संशयाचा फायदा आरोपीस मिळतो.

११. भारतीय साक्षीपुरावा अधिनियम, १८७२ चे कलम १३४ नुसार आरोपीवरील दोषारोप सिद्ध करण्याकरीता अभियोग पक्षाला साक्षीदारांच्या विशिष्ट संख्येची आवश्यकता नाही. अभियोग पक्ष केवळ एका साक्षीदाराच्या पुराव्याच्या आधारे सुद्धा आरोपीवरील दोषारोप शाबीत करु शकतो. अभियोगपक्षाने त्यानुसार दोषारोप शाबीत करण्याकरीता सादर केलेला साक्षीदाराचा पुरावा सक्षम व विश्वासार्थ असायला हवा जेणे करुन त्यावर विसंबून राहून दोषारोप सिद्ध होतो, याव्यतिरीक्त अन्य निष्कर्ष काढता येऊ शकणार नाही.

१२. अभियोगपक्षाने आरोपीवरील दोषारोप शाबीत करण्यासाठी पंच प्रकाश पांडुरंग चव्हाण (अ.सा.१) यांना तपासले. त्यांनी असे कथन केले की, दि.२२/०९/२०२४ रोजी त्यांना राज्य उत्पादन शुल्कच्या कर्मचा–यांसोबत मौ. जकीनपेठ गावचे हद्दीत पंचनामा करण्याकरीता गेले होते. तिथे तुमच्या ताब्यातून अवैधरित्या २०० लिटर क्षमतेचे लोखंडी बॅरेलमध्ये १८० लिटर रसायन, २०० लिटर क्षमतेचे ४ लोखंडी बॅरेलमध्ये एकूण ६४० लिटर रसायन, २०० लिटर क्षमतेच्या २ प्लॅस्टीकच्या बॅरेलमध्ये एकुण ३०० लिटर रसायन, ४ प्लॅस्टीकच्या घागरी, होसपाईप व एक इनर असा एकुण ४८,४००/– चा मुद्देमाल जप्त केला. आरोपीस त्याचे नाव विचारले असता सागर साळवी असे सांगितले. जप्त मुद्देमालातून तपासणीकरीता नमुना काढून घेतला, त्यावर लेबल लावून सह्या केल्या व घटनास्थळीच पंचनामा करण्यात आला. त्यांना सदरील पंचनामा दाखविण्यात आला. त्यावर त्यांची सही आहे. त्यातील मजकूर खरा असून त्यास नि.क्र.१३ देण्यात आला आहे. आरोपीस पाहिल्यास ते ओळखू शकतात. उलटतपासात त्यांनी असे कथन केले आहे की, पंचनाम्यासाठी त्यांना

नोटीस आली नव्हती. ब–याच कामांमध्ये त्यांनी पंच म्हणून काम केले आहे. त्यांचे सोबत असणारे दुसरे पंच अमर पाटील हे नेहमी सोबत असतात. घटनास्थळाचा चतुःर्सिमा सांगता येत नाहीत. तसेच जप्त केलेला मुद्देमाल हा कोणत्या कंपनीचा होता हे त्यांना माहिती नाही. त्यामुळे सदर पंचनाम्याबाबत साशंकता निर्माण होते. सदर साक्षीदाराची साक्ष ही विश्वासार्ह वाटत नाही.

१३. फौजदारी खटल्यामध्ये आरोपीवरील आरोप पुराव्याव्दारे संशायपलीकडे सिद्ध करणे क्रमप्राप्त असते. फौजदारी खटल्यामध्ये पंचनाम्याची महत्त्वाची भुमिका असते. पंचनाम्यामधील वस्तुस्थिती आणि घटनास्थळी असणारी वस्तुस्थिती याची रूपरेषा तिऱ्हाईत इसमांव्दारे पोलिसांसमक्ष घेतली जाते. फौजदारी खटल्याची, तपासी यंत्रणेची विश्वासार्हता, सत्यता आणि घटना घडली त्यावेळी घटनास्थळाची व जप्तीची प्रत्यक्ष स्थिती काय होती हे दाखवण्याकरिता पंचनामा हा महत्वाची भुमिका पार पाडतो. अभिलेखावरील पुराव्याचे अवलोकन केले असता अभियोगपक्षातर्फे आरोपीविरुद्धचा दोषारोप शाबीत करणेकामी केवळ एका पंच साक्षीदाराची साक्ष नोंदविलेली आहे. तसेच अभियोगपक्षाने तपासी अधिकारी यांची साक्ष याकामी नोंदविलेली नाही. त्यामुळे, आरोपीच्या ताब्यातून जप्त केलेला पदार्थ हा मादक पदार्थ होता यावर संशय निर्माण होतो.

१४. अभियोग पक्षाने जप्त मुद्देमालाबाबत न्यायवैज्ञानिक प्रयोगशाळेकडील विश्लेषण अहवाल पुराव्याकामी **नि.क्र.११** वर सादर केलेला आहे. केवळ न्यायवैज्ञानिक प्रयोगशाळेचा विश्लेषण अहवाल दाखल असला तरी जप्ती पंचनामा सिद्ध होणेकामी संबंधित राज्य उत्पादन शुल्काचे तपास अधिकारी श्री. एस. व्ही. जाधव यांना अभियोग पक्षाने तपासले नाही. अभियोग पक्ष त्यांना हजर ठेवू शकला नाही. त्यामुळे देखील अभियोग पक्षाचे हकीकतीवर संशय निर्माण होतो. तसेच सदरकामी अभियोगपक्षाने वर्दीदार यांची देखील साक्ष नोंदविलेली नाही. सबब, वरील सर्व कारणास्तव अभियोगपक्षाचे खटल्याबाबत साशंकता निर्माण होत आहे. सदर खटल्यात आरोपीविरुध्द दोषारोप सिध्द होण्यासाठी तपास यंत्रणेने मिळालेल्या

बातमीनुसार नियमावली अन्वये प्रत्येक अनिवार्य प्रक्रिया पाळून, त्यानुसार राज्य उत्पादन शुल्क कार्यालयातील नोंदवह्यांमध्ये आवश्यक नोंदी करुन, घटनास्थळी जावुन, पंचासमक्ष पंचांसह छापा टाकून प्रतिबंधित माल जप्त करेपर्यंतची संपूर्ण श्रृंखला न्यायालयापुढे शाबीत करावयाची असते. राज्य उत्पादन शुल्क यांनी सदर केसमध्ये छापा टाकण्यासाठी वापरलेल्या खाजगी वाहनाचा तपशिल, त्याची रोजनिशी मधील नोंदीबाबत, छापा टाकतेवेळेस असलेल्या कर्मचा–यांचे टिपण, जप्त मुद्देमाल इत्यादी बाबी न्यायालयापुढे आणणे आवश्यक होते, की, जेणेकरुन अभियोगपक्षातर्फे तपासलेल्या साक्षीदाराच्या कथनास दुजोरा मिळाला असता. अभियोगपक्षाने त्यानुसार पुरावा सादर केलेला नाही. त्यामुळे मी, **विचारार्थ बाब क्र. १** करीता **नकारार्थी** निष्कर्ष नोंदवित आहे. या गुन्ह्यातील जप्त तथाकथित मादक द्रव्य यापूर्वी या न्यायालयाच्या आदेशाने नष्ट केले नसल्यास, अपील कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर तो मुद्देमाल नष्ट करण्यात येणे आवश्यक आहे. उपरोक्त विचारार्थ बाब क्र. १ यास नकारार्थी निष्कर्ष नोंदविला असल्याने आरोपीस निर्दोष मुक्त करणे न्यायोचित राहिल म्हणुन मी, विचारार्थ बाब क्र. २ तथा न्यायनिर्णयाकरीता खालील प्रमाणे आदेश पारीत करीत आहे.

	आदेश
१.	आरोपी सदाशिव शंकर रेडेकर यांची महाराष्ट्र दारूबंदी अधिनियमाचे कलम ६५ (ई), (ब), (क), (फ) अन्वये दंडनिय अपराधातून भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ चे कलम २७८ (१) च्या तरतुदीनुसार निर्दोष मुक्तता करण्यात येत आहे.
२.	प्रकरणातील जप्त मुद्देमाल दारु तपासी अंमलदार यांनी यापूर्वी नाश केली नसल्यास अपील कालावधीनंतर ती नष्ट करण्यात यावी.
३.	आरोपीचे स्वबंधपत्र व जामीनपत्र रद्द करण्यात येत आहे.
४.	कॅश श्युरिटी जमा असल्यास ती अपील कालावधीनंतर आरोपीस परत

	करण्यात यावी.
५.	भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता, २०२३ चे कलम ४८१ तरतुदीनुसार वरीष्ठ न्यायालयातील अपिलमध्ये किंवा न्यायनिर्णय विरूध्द याचिकेमध्ये नोटीस मिळाल्यावर हजर राहण्याकरीता आरोपीने रू.५,०००/– चे स्वबंधपत्र दाखल करावे.
	(न्यायनिर्णय खुल्या न्यायालयात घोषित करण्यात आला.)

NISHANT DIPAK RUDRABHATE

Digitally signed by NISHANT DIPAK RUDRABHATE
Date: 2026.07.30 16:56:26 +0530

स्थळ – गारगोटी **(एन. डी. रुद्रभटे)**

दि. ३०/०७/२०२६ प्रथमवर्ग न्यायदंडाधिकारी, गारगोटी